Commissie Eindtermen Accountantsopleiding

Postbus 242
2130 AE Hoofddorp
T (088) 496 04 21
E info@cea.nl
I www.cea.nl

Datum binnenkomst	: 30 oktober 2026	Referentie	: 26/MCEA/02062	Telefoon	: (088) 496 04 21
Bijlage(n)	:	Behandelaar	: Coen Bongers	E-mail	: info@cea.nl

Onderwerp **Reactie NBA en Raad voor de Praktijkopleidingen (RPO) - Reactie uitvoeringstoets conceptrapport eindtermen 2027**

De uitvoeringstoets bestaat uit het conceptrapport eindtermen 2027 en onderstaand formulier met een aantal vragen (zie pagina 2 en verder).

Commissie Eindtermen Accountantsopleiding
T.a.v. mevrouw mr. H.G.M. van Oldeniel
Mercuriusplein 3
2132 HA HOOFDDORP

E-mail: info@cea.nl

Postbus 242
2130 AE Hoofddorp
Mercuriusplein 3
2132 HA Hoofddorp
T 088 4960 301
nba@nba.nl
www.nba.nl

Datum	Onderwerp	Referentie	Bijlage(n)	Doorkiesnummer
30 oktober 2026	Uitvoeringstoets conceptrapport eindtermen 2027	RPO/ITi	-	**T** 088 4960 440

Geachte mevrouw Van Oldeniel,

Wij maken graag gebruik van de mogelijkheid om namens de NBA te reageren op de uitvoeringstoets van het conceptrapport *Eindtermen accountantsopleiding 2027*. In onze reactie zijn de aandachtspunten van de Raad voor de Praktijkopleidingen (RPO), de Adviescommissie Verklaring van Vakbekwaamheid (AVV) en het NBA-project *Geïntegreerde accountantsopleiding* samengebracht.

Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants

NBA

Wij onderschrijven de keuze voor geïntegreerde leeruitkomsten, waarin theorie en praktijk samenkomen en die bijdragen aan een aantrekkelijke, studeerbare en toekomstbestendige accountantsopleiding. Deze keuze bouwt voort op de uitgangspunten uit het gezamenlijke project *Stip aan de Horizon* van CEA en RPO/NBA. Met het conceptrapport en het project *Geïntegreerde accountantsopleiding* geven CEA en NBA, ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid, vervolg aan deze gezamenlijk ingezette ontwikkeling. Wij waarderen deze samenwerking.

Enkele onderdelen van het conceptrapport vragen nog om verduidelijking of nadere uitwerking, met name waar het gaat om de instroom en fasering, de ruimte voor verschillende opleidings- en toetsmodellen en de toepassing van het nieuwe normenkader.

Hieronder beantwoorden wij de vier vragen uit het formulier van de uitvoeringstoets.

1. Biedt het conceptrapport voldoende handvatten voor een vertaling naar een opleidings- en toetsprogramma voor uw onderwijsinstelling, organisatie en/of stagebureau?

In beginsel wel. De geïntegreerde en holistisch geformuleerde leeruitkomsten bieden een goede inhoudelijke basis voor een toekomstbestendige accountantsopleiding en laten ruimte voor verschillende opleidings- en toetsmodellen. De concrete uitwerking daarvan zien wij als een gezamenlijke ontwerpopgave van de NBA, onderwijsinstellingen en het werkveld.

Instroomprofiel, fasering en start van de praktijkopleiding
Wij verzoeken u om de uitgangspunten over de instroom in de postinitiële fase en de start van de praktijkopleiding te verduidelijken. Uitgangspunt 3 in paragraaf 5.3 koppelt de start van de praktijkopleiding aan de toelating tot de postinitiële fase en het beschikken over het vereiste bachelor- respectievelijk mastergetuigschrift. Naar de letter gelezen betekent dit dat de praktijkopleiding voor Accountancy-MKB niet vóór afronding van de bachelor en voor Assurance niet vóór afronding van de master kan starten.

Het komt ons in dit verband ook voor dat de bevoegdheden van CEA en de ledenvergadering van de NBA elkaar overlappen. De wet bepaalt immers dat de ledenvergadering bij verordening onder meer de toelatingseisen voor de praktijkopleiding vaststelt. De desbetreffende verordening staat toe dat studenten in de oriëntatie Assurance vóór afronding van de master met de praktijkopleiding starten, mits de examens in de grondslagen van de kernvakgebieden zijn behaald. Een harde koppeling aan een getuigschrift kan de ruimte voor geïntegreerde opleidingsmodellen beperken. Als u dit niet heeft beoogd, verzoeken wij u dit in het definitieve rapport expliciet tot uitdrukking te brengen en te verduidelijken hoe uw uitgangspunt zich verhoudt tot de bevoegdheid van de ledenvergadering van de NBA om bij verordening de toelatingseisen tot de praktijkopleiding vast te stellen.

Meer in het algemeen is niet geheel duidelijk of de bepalingen over het instroomprofiel, de fasering en de theoretische verdieping van 60 ECTS uitsluitend het vereiste instroomniveau en de omvang van de theoretische verdieping normeren, of ook voorschriften geven voor de positionering, inrichting en volgtijdelijkheid van het opleidingstraject. Wij vinden het belangrijk dat de definitieve eindtermen, zonder duidelijke wettelijke of inhoudelijke noodzaak, niet één opleidingsarchitectuur voorschrijven.

Wij onderschrijven het belang van een herkenbaar basisniveau en transparante, vergelijkbare instroom- en doorstroommogelijkheden. Harmonisatie van het vereiste instroomniveau hoeft echter niet te betekenen dat iedere student-trainee bij aanvang exact dezelfde competenties heeft ontwikkeld of dezelfde route heeft gevolgd. Uitgangspunt binnen het project *Geïntegreerde accountantsopleiding* is dat een student-trainee een zodanige basis heeft dat deze zich binnen het beoogde opleidingstraject in drie jaar kan ontwikkelen tot startbekwame accountant. Welke competenties al aanwezig zijn en welke nog moeten worden ontwikkeld, kan per student-trainee en vooropleiding verschillen.

Duidelijkheid over de duurzaamheidsaantekening
Het onderscheid tussen vrijwillige duurzaamheidsassurance en wettelijk verplichte assurance bij duurzaamheidsinformatie, waarvoor de duurzaamheidsaantekening is vereist, is in het conceptrapport niet overal voldoende herkenbaar. Dit geldt met name voor tabel 2, waarin per oriëntatie en type opdracht de mate van zelfstandigheid van de startbekwame accountant en de complexiteit van de opdrachten worden weergegeven. Bij jaarrekeningcontroles wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen vrijwillige en wettelijke controles. Duurzaamheidsassurance wordt in tabel 2 niet afzonderlijk benoemd, maar valt onder *Andere Assurance-opdrachten*. Het onderscheid tussen duurzaamheidsassurance mét en zonder duurzaamheidsaantekening blijft daardoor buiten beeld. Wij verzoeken u dit onderscheid in het definitieve rapport duidelijker tot uitdrukking te brengen.

Houvast voor de beoordeling van buitenlandse beroepskwalificaties
De eindtermen vormen voor de AVV het inhoudelijke referentiekader bij de beoordeling van de gelijkwaardigheid van buitenlandse beroepskwalificaties.
De meer holistisch en op een hoger abstractieniveau geformuleerde leeruitkomsten maken een objectieve beoordeling van aanvragen voor een Verklaring van Vakbekwaamheid lastiger. De leeruitkomsten zijn in belangrijke mate gericht op beroepshandelingen en professioneel gedrag, terwijl de vereiste vaktechnische kennis minder expliciet herkenbaar is. De aansluiting bij de vakgebieden uit de EU-auditrichtlijn biedt daarvoor houvast, maar deze indeling is in buitenlandse (niet-EU) opleidingen niet altijd herkenbaar en biedt geen indicatie van de vereiste studielast.

Bij de verdere uitwerking van het beoordelingskader is het daarom van belang dat de AVV kan aansluiten bij de wijze waarop de nieuwe leeruitkomsten worden geconcretiseerd in de Nederlandse opleiding. De AVV zal de vertaling naar een toepasbaar beoordelingskader zelf verder uitwerken en hierover met u afstemmen. Dat kader moet een goede basis bieden om besluiten over de gelijkwaardigheid van buitenlandse beroepskwalificaties consistent en deugdelijk te kunnen onderbouwen.

2. Welke eventuele concrete knelpunten verwacht u bij de implementatie van de eindtermen 2027 voor uw organisatie?

Beschikbaarheid van beroepsactiviteiten
Uit een nadere uitvraag onder stagebureaus komt een breed herkenbaar uitvoeringsrisico naar voren rond de beschikbaarheid en toegankelijkheid van bepaalde praktijkopdrachten. Voor Assurance betreft dit in het bijzonder beoordelingsopdrachten en voor Accountancy-MKB vrijwillige controleopdrachten. De omvang en aard van het vraagstuk verschillen per werkomgeving.

Wanneer de benodigde ervaring niet binnen de eigen werkomgeving kan worden opgedaan, kan het uitvoeren van opdrachten in een andere werkomgeving in beginsel uitkomst bieden. Uit de reacties van stagebureaus blijkt echter dat de mogelijkheden hiervoor sterk verschillen en dat dit in sommige werkomgevingen lastig en in andere nauwelijks realiseerbaar is. Het vraagt niet alleen om voldoende beschikbare opdrachten, maar ook om begeleidingscapaciteit en goede afspraken over organisatie, begeleiding, beoordeling en kwaliteitsborging.
Wanneer ervaring in een andere werkomgeving niet of onvoldoende kan worden gerealiseerd, noemt u simulatie als mogelijkheid om voor enkele eindtermen bij uitzondering praktijkervaring te vervangen. Wij onderschrijven de terughoudendheid die u daarbij hanteert. Tegelijkertijd gaat het niet om het eenmalig uitvoeren van een opdracht. Een student-trainee moet voldoende gelegenheid krijgen om zich door oefening, feedback en ervaring tot startbekwaam niveau te ontwikkelen.

De beschikbaarheid en toegankelijkheid van voldoende geschikte praktijkopdrachten en leerwerkplekken is daarmee naar ons oordeel hoe dan ook een wezenlijk uitvoeringsvraagstuk. Wij willen hierover graag nader met u overleggen, mede aan de hand van de uitkomsten van onze uitvraag onder stagebureaus.

Achtmaandeneis voor duurzaamheidsaantekening
Voor student-trainees die de duurzaamheidsaantekening willen behalen, geldt de Europese eis van ten minste acht maanden praktijkopleiding. Het conceptrapport brengt duurzaamheidsassurance onder bij de leeruitkomsten voor *Andere Assurance-opdrachten*. Wij verwachten dat voor de duurzaamheidsaantekening is beoogd dat deze leeruitkomsten ten minste eenmaal op startbekwaam niveau in de specifieke context van duurzaamheidsassurance moeten zijn uitgevoerd. Daarbij moet herkenbaar zijn welke specifieke vakbekwaamheid in deze context voor deze aanvullende kwalificatie wordt verlangd.

Een afzonderlijk uitvoeringsvraagstuk is hoe aantoonbaar kan worden gemaakt dat aan de vereiste duur van acht maanden praktijkopleiding is voldaan. Het behalen van de leeruitkomsten op startbekwaam niveau veronderstelt dat daaraan de nodige ontwikkeling en ervaring voorafgaat, maar daarmee is de duur van die ervaring nog niet zonder meer vastgesteld. Dit vraagt om nadere uitwerking, mede omdat duurzaamheidsassurancewerkzaamheden doorgaans niet in afgebakende perioden worden uitgevoerd en kunnen overlappen met financial auditwerkzaamheden. De NBA wil dit samen met onderwijsinstellingen en het werkveld uitwerken en hierover met u afstemmen.

Ook de overgang vraagt aandacht. Het conceptrapport bepaalt dat de onderdelen van de Eindtermen 2027 die betrekking hebben op duurzaamheid formeel van kracht worden bij inwerkingtreding van de Nederlandse CSRD-wetgeving. De eerder ontwikkelde eindtermen voor duurzaamheidsassurance zijn vanwege het uitblijven van die wetgeving nog niet formeel in werking getreden, maar worden materieel al toegepast bij opleiding en examinering.
Wij gaan ervan uit dat ook voor duurzaamheidsassurance wordt aangesloten bij de overgangsregeling voor de overige Eindtermen 2027 en dat het huidige kader tot 1 september 2028 kan worden gehanteerd. Wij verzoeken u dit in de definitieve overgangsregeling expliciet te bevestigen.

Kwaliteitsborging en samenwerking
De open formulering van de leeruitkomsten biedt ruimte, maar vraagt ook om voldoende houvast bij begeleiding, beoordeling, toetsing, bewijslast en dossiervorming. Goede regie en structurele samenwerking tussen NBA, onderwijs- en werkveld zijn daarbij naar ons oordeel een randvoorwaarde voor de uitvoerbaarheid van de nieuwe systematiek. De geïntegreerde leeruitkomsten kunnen alleen tot hun recht komen wanneer leer- en werkomgevingen daadwerkelijk met elkaar worden verbonden en partijen elkaar weten te vinden bij inrichting, begeleiding, beoordeling en kwaliteitsborging.
Binnen het project *Geïntegreerde accountantsopleiding* werken wij daarom samen met onderwijsinstellingen en het werkveld aan een samenhangende opleidings- en toetsarchitectuur, een onderwijskundig model en een gedeeld normenkader. Heldere verantwoordelijkheden, transparante werkwijzen en gedeelde kwaliteitskaders moeten daarbij ook bijdragen aan het wederzijdse vertrouwen dat voor een geïntegreerde opleiding nodig is.

Beoordeling van buitenlandse beroepskwalificaties en overgang
De overgang naar de nieuwe eindtermen valt samen met een verruiming van de mogelijkheden om bij aanvragen op grond van buitenlandse beroepskwalificaties relevante praktijkervaring mee te wegen en, waar nodig, deficiënties vast te stellen. Juist deze combinatie vraagt om een goed toepasbaar normenkader.

Het heeft mede daarom onze voorkeur om aan te sluiten bij de overgangstermijnen voor de Nederlandse opleidingen. Vanaf 1 september 2028 moeten de opleidingsprogramma's voldoen aan de nieuwe eindtermen en kan de AVV aansluiten bij de concretisering daarvan en de gemeenschappelijke kaders die in de aanloop naar de invoering zijn ontwikkeld. Wij stellen voor om aanvragen voor een voorlopig oordeel over de gelijkwaardigheid van de buitenlandse opleiding vanaf die datum op basis van de nieuwe eindtermen te beoordelen. De periode tot 1 september 2028 wil de AVV benutten om dossiers bij wijze van proef ook langs het nieuwe kader te leggen en zo de beoordelingssystematiek verder aan te scherpen.

Aansluitend bij de uiterste overgangsdatum voor de Nederlandse opleidingen zou voor kandidaten die vóór 1 september 2028 onder de oude eindtermen een positief voorlopig oordeel hebben ontvangen en alleen nog de adaptatie-examens moeten afleggen, tot en met 31 augustus 2031 een Verklaring van Vakbekwaamheid op basis van de oude eindtermen kunnen worden afgegeven. Hiermee wordt gedurende de overgang een gelijkwaardige behandeling van Nederlandse en buitenlandse kandidaten geborgd. Wij stemmen deze overgangssystematiek graag met u af.

3. Welke mogelijkheden en uitdagingen ziet uw organisatie specifiek voor het begeleiden en beoordelen van student-trainees?

De geïntegreerde leeruitkomsten bieden goede mogelijkheden om leren, werken, begeleiden en beoordelen sterker te verbinden. Een belangrijke uitdaging is om over verschillende leer- en werkomgevingen heen een samenhangend beeld van de ontwikkeling van een student-trainee te vormen. Dit vraagt om heldere afspraken over rollen, informatie-uitwisseling en de mate waarin partijen bij begeleiding en beoordeling op elkaars waarnemingen en oordelen kunnen vertrouwen. Ook stelt dit hogere eisen aan de rol en deskundigheid van begeleiders en beoordelaars. Voor ons staat voorop dat de uiteindelijke beoordeling valide, betrouwbaar, navolgbaar en voldoende onafhankelijk is.

Het conceptrapport biedt ruimte voor een programmatische benadering van toetsing en het gebruik van meerdere datapunten. Dit sluit aan bij de richting die binnen het project *Geïntegreerde accountantsopleiding* samen met onderwijsinstellingen en het werkveld wordt verkend, mits een robuuste eindbeoordeling en een navolgbare beslissing over het eindniveau zijn geborgd.

4. Heeft u nog overige opmerkingen ten aanzien van de implementatie binnen uw organisatie?

Vakbekwaamheidsexamen en geïntegreerd slotexamen
In paragraaf 6.4 vermeldt het conceptrapport dat het vakbekwaamheidsexamen als bedoeld in artikel 7 van de EU-auditrichtlijn in Nederland is vormgegeven als een geïntegreerd mondeling slotexamen. Deze formulering is naar ons oordeel niet juist, althans onvolledig.

De EU-auditrichtlijn onderscheidt binnen het vakbekwaamheidsexamen de toetsing van de vereiste theoretische kennis én het vermogen deze kennis bij de uitvoering van wettelijke controles in de praktijk toe te passen. Het huidige geïntegreerde slotexamen van de NBA sluit uitsluitend de praktijkopleiding af. Het toetst beroepsmatig handelen, professionele oordeelsvorming en toepassing van kennis in de praktijk, maar niet opnieuw de volledige theoretische kennis van de accountantsopleiding.

Het vakbekwaamheidsexamen moet naar ons oordeel daarom worden begrepen als het geheel van toetsing en examinering waarmee beide elementen worden geborgd. Het huidige geïntegreerde slotexamen kan niet zonder nadere onderbouwing worden gelijkgesteld aan het volledige vakbekwaamheidsexamen uit de EU-auditrichtlijn. Evenmin volgt uit de wet dat deze specifieke examenvorm verplicht is of behouden moet blijven. De huidige formulering kan bovendien de indruk wekken dat de NBA verantwoordelijk is voor het vakbekwaamheidsexamen als geheel, terwijl haar wettelijke verantwoordelijkheid betrekking heeft op het examen waarmee de praktijkopleiding wordt afgesloten.

Wij vragen u daarom de begrippen en verantwoordelijkheden in het definitieve rapport zorgvuldig te onderscheiden. Een toekomstige toetsarchitectuur moet uiteraard robuust, valide en betrouwbaar zijn en passende waarborgen bevatten voor onafhankelijke examinering en een navolgbare beslissing over het eindniveau, maar dat vereist niet dat nu al één specifieke examenvorm wordt vastgelegd.

Naar ons oordeel staat het huidige wettelijke stelsel daarbij niet in de weg aan geïntegreerde opleidings- en toetsmodellen, mits de onderscheiden wettelijke verantwoordelijkheden en de afzonderlijke getuigschriften voor de theoretische opleiding en de praktijkopleiding herkenbaar geborgd blijven. Binnen die voorwaarden bestaat onzes inziens ruimte om verschillende geïntegreerde modellen te ontwikkelen en te beproeven.

Examen Nederlands recht
Ook voor het examen Nederlands recht, dat onderdeel is van de procedure voor de Verklaring van Vakbekwaamheid, ligt het voor de hand om aan te sluiten bij het hiervoor voorgestelde overgangsregime. Nieuwe examens en herexamens kunnen dan vanaf 1 september 2028 op de aangepaste eindtermen worden gebaseerd, tegelijk met de overgang van de Nederlandse opleidingsprogramma's.

Tot slot

Wij willen op basis van de definitieve eindtermen samen met onderwijsinstellingen en het werkveld verder werken aan een geïntegreerde accountantsopleiding die aantrekkelijk en studeerbaar is en tegelijkertijd het vereiste niveau van startbekwaamheid borgt. Wij zien dit als een gezamenlijke opgave en hechten daarbij aan de goede samenwerking met CEA en aan afstemming op relevante momenten in het vervolgtraject.

Met vriendelijke groeten,
Namens het Bestuur van de NBA, voor deze,

Drs. J. Waals RA
Voorzitter Raad voor de Praktijkopleidingen